

Mustafa Necati ve Eğitim Felsefesi

Engin ZABUN¹

Gönderim Tarihi: 08.06.2021

Yayın Tarihi: 31.12.2021

Öz

Bu çalışmada, eğitim alanında gerçekleştirdiği devrim niteliğindeki yeniliklerle Türk Eğitim Tarihimizdeki eğitim bakanlarımız arasında yer alan Mustafa Necati, hayatı, eğitimci kişiliği ve Cumhuriyetin ilanından sonra iki dönem maarif vekâletliği görevinde öğretmenlik mesleği ile ilgili çalışmaları, bakanlık teşkilat yapısında yaptığı düzenlemeler, harf devriminin gerçekleştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusundaki olağanüstü çabaları ve bu kapsamda millet mekteplerinin açılması ve yaygınlaştırılmasındaki çabaları ve eğitim sistemine katkıları, hakkında yapılan bilimsel çalışmalar, yazılan kitaplar ve resmi belgelerden yararlanılarak doküman incelemesi yöntemiyle ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Necati, Maarif vekâleti, Eğitim Felsefesi

Mustafa Necati and His Philosophy of Education

Abstract

In this study, Mustafa Necati, who is among our ministers of education in our Turkish Education History with his revolutionary innovations in the field of education, his life, his education as an educator and his work as the ministry of education for two terms after the proclamation of the Republic, the regulations he made in the organization of the ministry, the realization and popularization of the alphabet revolution. The extraordinary efforts on the subject and, within this scope, efforts in the opening and dissemination of the nation's schools and their contribution to the education system were evaluated by using the scientific studies, books written and official documents.

Key Words: Mustafa Necati, Ministry of Education, Educational Philosophy

¹ Sorumlu Yazar : Engin Zabun Dr Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkiye, enginzabun@cumhuriyet.edu.tr, ORCID ID :0000-0001-8132-8950

Giriş

Millî mücadele ve bağımsızlık savaşının başarılı bir şekilde zaferle sonuçlanmasından sonra aynı kararlılık ve iradeyle yeni bir mücadele başlatılmıştır. Bu mücadelede amaç, tüm toplumsal kurum ve yapıları çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırabilecek gerekli düzenlemeleri yapmaktır. Bu zorlu mücadelede başarılı olmanın yolu, yıllarca ihmal edilen eğitimde başarılı olmaktan geçmektedir. Yeniden kurulan devletin, yapılacak köklü reformlarla Atatürk ilke ve inkılaplarını hayata geçirerek, toplumsal değişim ve dönüşümü gerçekleştirmek, çağdaşlaşma yolunda emin adımlarla yürüyebilmek ancak eğitimle sağlanabilecektir.

Cumhuriyetle birlikte yeni kurulan devlet, özellikle eğitim ve kültür alanında büyük değişiklikler yapmış, Atatürk'ün yaşadığı yıllar içerisinde önemli yenilikler gerçekleştirilmiştir. Tüm bu reformların adım adım hayata geçirilmesinde, başarılı sonuçlar alınmasında en büyük pay, eğitimi yönlendiren siyasi kadroya aittir. Bu dönemdeki eğitim bakanları içinde özellikle Mustafa Necati, yenilik ve gelişmelere cesurca öncülük etmesiyle öne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Mustafa Necati'yi, öğretmene verdiği değer, öğretmenlik mesleği ile ilgili çalışmaları, bakanlık teşkilat yapısında yaptığı düzenlemeler, harf devriminin gerçekleştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusundaki olağanüstü çabaları ve bu kapsamda millet mekteplerinin açılması ve yaygınlaştırılmasındaki etkisi ve Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemini bir kez daha vurgulamaktır.

Çalışmada Mustafa Necati'nin Hayatı, eğitim felsefesi ve O'nun Türk Milli eğitimine bakanlık dönemindeki katkıları incelenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada doküman incelemesi modelinden yararlanılmıştır. Karasar (2005) “var olan kayıt ve belgelerin incelenerek veri toplanmasını belgesel tarama yöntemi olarak ifade etmektedir. Doküman incelemesi, basılı veya elektronik materyalleri inceleme ve değerlendirme amacıyla sistemli olarak kullanılabilen bir işlemdir. Her araştırma yönteminde olduğu gibi, doküman incelemesi yönteminde de anlam çıkarma, anlayış kazanma ve deneysel bilgi geliştirmek amacıyla verilerin incelenmesi ve yorumlanmasını gerektirmektedir. Doküman incelemesinde tahlil süreci dokümanlarda yer alan verilerin bulunması ve seçilmesi, değerlendirilmesi ve sentezlenmesini kapsamaktadır (Bowen, 2009).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verilerine, Mustafa Necati hakkında yapılan bilimsel çalışmalar, kitaplar ve MEB'in resmi internet sitesinde bulunan bilgi ve belgelerden yapılan tarama ve incelemeler sonucunda ulaşılmıştır.

Bulgular

Mustafa Necati'nin Hayatı

Mustafa Necati 1894 yılında İzmir'de dünyaya gelmiştir. İzmir İdadisinden mezun olduktan sonra İstanbul Hukuk Mektebinde eğitimine devam etmiştir. 1913 yılında mezun olduğu hukuk Mektebinden sonra, İzmir'e dönmüştür. Öğretmen okulundaki öğretmenlikle beraber, ailesinin yaşadığı bölgede avukatlık ta yapmıştır. 1915-1918 yılları arasında daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı yapacak olan arkadaşı Vasıf Çınar'la beraber Özel Şark Mektebini yönetmiştir. Millî Mücadeleye destek sağlamak amacıyla çeşitli dergi ve gazetelerde yayınladığı yazılarla Kuvayı Milliye hareketine

önemli destek sağlamış ve Balıkesir Barosu'nun kurulmasında da önderlik etmiştir. Mustafa Necati, 1920'de Manisa (Saruhan) milletvekili olarak I. Mecliste milletvekili, istiklal mahkemelerinde üyelik, Kastamonu İstiklal Mahkemesi Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Türk Muallimler Birliği Başkanlığı gibi bulunduğu görevleri başarıyla temsil etmiştir (Kaynardağ, 1991; Eski, 1999). Mustafa Necati, 20 Aralık 1925'de eğitim bakanlığı görevini üstlendiğinde henüz 31 yaşındadır. Geçirdiği apandisit ameliyatından sonra iyileşemeyen Mustafa Necati, 31 Aralık 1929 tarihinde yaşamını yitirmiştir (MEB, 1982, s.47).

Mustafa Necati ile ilgili literatür incelendiğinde (Beydoğan, 1991; Kaynardağ, 1991; Eski, 1999; Kaya, 2001), 34 yıl gibi kısa süren yaşamında önemli görevler üstlendiği, nitelik ve nicelik olarak pek çok önemli çalışmalar yaptığı görülür.

Mustafa Necati bulunduğu tüm görevlerde başarılı olsa da Milli Eğitim Bakanlığı görevindeki kararlı ve köklü uygulamaları ile Türk eğitim tarihindeki yerini almıştır. Milletvekilliği döneminde güçlü kişiliği, yenilikçi özelliği ile öne çıkmış, eğitim sisteminin gelişmesi ve bakanlığın yeniden teşkilatlanması konusunda büyük çaba göstermiştir. Eğitimi yönü incelenirken, "eğitimci bakanlığı" ve "bakanlık eğitimciliği" yönleriyle ele almak gerekir (İnan, 1987: 354). Gerçekte Atatürk dönemindeki eğitim düzenlemeleri konusunda akılda kalanlar, Mustafa Necati'nin gerçekleştirdiği çalışmalardır.

Mustafa Necati, eğitim sistemine getirdiği dinamizm ve milli eğitim teşkilatında sağladığı motivasyonla, Atatürk devrimlerinin benimsenerek yerleşmesinde etkili olmuştur. Harf inkılabı, eğitim konusunda yurt dışından davet edilen uzmanlardan yararlanılması, izlenecek eğitim sisteminin felsefesinin oluşturulması gibi birbirinden önemli uygulamalar O'nun bakanlık döneminde gerçekleştirilmiştir.

Mustafa Necati, eğitim işleri hakkında gazetecilerle yaptığı görüşmede, öncelikle eğitim konusunda yapılması gereken çalışmaları şu şekilde ifade etmiştir.

- 1- Bakanlık merkez teşkilâtının güçlendirilmesi.
- 2- Genel eğitim komisyonu kurulması. (Terbiye-i umumiye heyeti oluşturulması),
- 3- Dil komisyonu kurulması. (Lisan heyeti teşkili)
- 4- Mevcut kuruluşların toplanması. (Mevcut müesseselerin teksifi,)
- 5- Öğretmenlerin terfii.
- 6- Bakanlığın illerdeki eğitimi yaygınlaştırması. (Vekâletin vilâyet terbiyesinin tevsi)
- 7- Kurumların denetlenmesi (Şimdiye kadar hükümet tarafından gerekli denetimi tam olarak yapılamayan genel eğitimde etkili kurumların denetlenmesi)
- 8- Yeni okulların açılması (köy okulları, köy öğretmen okulları, orta ve yüksek öğretmen okulları),
- 9- Mıntaka eminliği adıyla eğitim bölgeleri oluşturulması

Mustafa Necati, Millî Eğitim Bakanlığı görevini üstlendiğinde, tüm olumsuz şartlara rağmen, Kurtuluş Savaşı'nın ilk günlerinden itibaren Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde başlayan çağdaş ve bilimsel bir eğitim sistemi kurma çalışmalarını yürütmekle görevli resmî bir yapı olarak varlığını sürdüren Heyet-i İlmiyeyi toplayarak, yapılması gereken işleri planladı. (https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Hayet-i_%C4%B0lmiye).

27 Aralık 1925 tarihinde Mustafa Necati'nin başkanlığında yapılan Üçüncü Heyeti İlmiye toplantısında;

1. Genel Devlet ve il bütçesinden Millî Eğitim Teşkilatı için ayrılan ödeneğin daha faydalı bir şekilde kullanılması
2. Okul kapasitelerini artırıcı önlemler alınarak, kayıt için başvuran tüm çocukların okullara kabul edilmesi
3. Liselerin yeniden düzenlenerek belirli merkezlerde güçlü liseler açılması, zamanla sayılarının artırılması
4. Öğretmen okulları ve diğer meslek okullarının, belirli merkezlerde birleştirilerek güçlendirilmesi
5. Gündüz eğitim yapılan ortaokullarda karma öğretim uygulamasına geçilmesi,
6. Stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyon ile ilgili esasların belirlenmesi,
7. Eğitim ve öğretim (Talim ve Terbiye) işleri ile ilgili çalışmalarda bulunmak üzere bir "Talim ve Terbiye Dairesi" kurulması gibi önemli konular görüşülerek ve gerekli kararlar alınmıştır (TTKB, 2021).

Toplantı sonunda alınan bu önemli kararlar derhal uygulamaya konulması için Bakanlık Teşkilat Kanunu Tasarısı hazırlanmıştır.

İlk icraatı olarak 23 Mart 1926 tarihinde 789 Sayılı Maarif Vekâleti Teşkilât Kanunu kabul edildi. Bu yasa kapsamında, eğitim politikaları geliştirmek için Bakanlık bünyesinde dil ve diğer bilimsel sorunlara çözüm üretmek için "Dil Heyeti" ile eğitim-öğretim işleriyle ilgili olarak "Talim Terbiye Dairesi" adları altında iki farklı bilimsel kurul oluşturulmuştur. Türkçe sözcüklerin derlenmesi ve imlâ sözlüğünün düzenlenmesi çalışmalarına hız verildi. 1929 yılında Arapça, Farsça derslerinin eğitim programından çıkarılması, Öğretim Birliği Yasası'na karşı olumsuz tutum benimseyen yabancı özel okulları kapatılması, Öğretmen okulunda Türkçe edebiyat bölümünün açılması çalışmaları gerçekleştirildi. Ayrıca 1927 yılında 1052 Sayılı Meslek Mektepleri Kanunu ile il idareleri ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı meslek okullarını da Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlayarak Ankara, Aydın, Bursa, Diyarbakır, Edirne, İstanbul, Kastamonu ve Konya'da yeni sanat okulları açıldı.

Mustafa Necati'nin Millî Eğitim Bakanlığı görevinde kaldığı sürede; ilkokullar şehir ilkokulları 5 yıl, köy ilkokulları ise 3 yıllık olmak üzere iki farklı şekilde düzenlendi. İlk ve orta öğretimin ücretsiz hale getirilmesi sağlanarak, dağınık yerleşim yerlerindeki köy çocuklarını merkezî yerlerde açılan yatılı köy okullarında eğitimlerini sürdürmeleri sağlandı. Korunmaya muhtaç kimsesiz çocuklar için şehirlerdeki yatılı okullarda meslek edinmeleri ile ilgili çalışmalar sürdürüldü.

Halk dersaneleri açılarak okuma yazma öğretimiyle beraber vatandaşlık eğitimi konusunda temel bilgileri öğretmek amacıyla yapılan halk eğitimi çalışmalarında 50 bin kişiye eğitim verildi.

1928 yılında kabul edilen Latin temelli yeni Türk harflerinin öğretilmesi için açılan Millet Mekteplerinde düzenlenen 42 bin kurstan bir milyon civarında vatandaşın yararlanması sağlandı.

Liselerde dindar ve vatansever öğretmen yetiştirilmediği düşüncesiyle kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim- öğretime devam etmelerini sağlayan karma eğitime karşı protestolar yapıldığı, öğretmen okulu öğrencilerinin de boykot yaparak bu eylemlere destek verdiği bir dönemde taviz vermeyerek karma eğitim konusunda kararlı bir tutum sergiledi. Ortaokullarda 1927-1928 öğretim yılında başlatılan karma eğitim ve öğretim (Karamuk, 1973), tartışmalı bir sürecin ardından, 1930 yılında da liselerde başlatılmıştır (Kamer, 2017).

Mustafa Necati'nin, bakanlığı dönemlerinde eğitim alanında yaptığı çalışmaları üç başlık altında;

1. Bakanlık teşkilatında yapılan düzenlemeler,

2. Eğitim ve öğretmen yetiştirme sorunlarına getirdiği çözümler,
3. Harf inkılabı ve millet mektepleri ile ilgili düzenleme ve uygulamalar şeklinde incelemek mümkündür (İnan, 1980).

Millî Eğitim Bakanlığı ile İlgili Çalışmalar

Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde, 2 Mart 1926 tarihinde kabul edilen 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu ile Bakanlık teşkilatı ve eğitim kurumları, öğretmenlerin çalışma ve sosyal hakları gibi önemli konular yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Kanuna göre; ilkokullar, yatılı ve gündüzlü olacak şekilde, şehir ve köy okulları şeklinde iki gruba ayrılmış; okulu bulunmayan köyler için büyük bir köyde ya da merkezi olabilecek köylerde "köy yatılı okulu" olarak adlandırılan bölge okulları da kurulmuştur. Aynı yasanın yedinci maddesinde, öğretmen okulları, ilk muallim ve köy muallim mektepleri şeklinde iki bölüme ayrılmasına karar verilmiştir (Uyar, 2000).

Mustafa Necati'nin Bakanlık teşkilatı ile ilgili yapılan kanununun ikinci maddesiyle bakanlığın siyasetten etkilenmesi ve özerkliğini sağlayabilecek bir dairenin gerekliliğine inanarak talim ve terbiye dairesini kurmuştur. Ancak karma eğitim, Latin temelli Türk harflerinin kullanılması, köy öğretmenleri ve köy enstitüleri hareketi gibi konularda yapılan yenilik ve düzenlemelerin karşısında yer almış, sadece ders kitapları ile ilgili olarak kitapların yazdırılması ve incelenmesi gibi görevlerini yürütmüştür (Başgöz, 1999).

Maarif Teşkilatı Kanununun yirminci maddesinde; Valilik makamının İçişleri Bakanlığı'na bağlı olması ve eğitim bakanlığından gelen yazılarla gereği gibi ilgilenmemeleri, bakanlık emirlerinin uygulamalarında yaşanan sıkıntıların önüne geçmek için Maarif Eminlikleri düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenleme ile Türkiye'de 13 eğitim bölgesi oluşturularak, bölgelerin her birinde Maarif Emni adı verilen eğitimciler görevlendirilmiştir. Böylece eğitim konularında bakanlığa yardımcı olmayan valiliklerin olumsuz etkilerinin önüne geçilmiştir.

Maarif Eminlikleri aracılığı ile eğitim hizmetlerinin valiliklerden alınarak eğitim bakanlığı denetimi ve sorumluluğuna alınması, Öğretim Birliği ile ilgili uygulamaların tamamlayıcısı olmuştur. Maarif Eminleri; öğretmenlerin atanmaları, bölgelerindeki eğitim-öğretim hizmetlerinin düzenlenmesi ve bakanlığın aldığı kararların uygulanması konularındaki iş ve işlemleri yerine getirmek gibi görev ve sorumlulukları vardır. Ancak, verilen yetki ve sorumlulukların bir kısmı bir yıl gibi kısa bir sürede atama yetkileri geri alınmış, idari ve mali yetkilerin valiliklerde ve İçişleri bakanlığında olması sebebiyle, maarif eminlerinin görev ve sorumlulukları azaltılarak sadece eğitim müfettişi olarak görev yapmaya devam etmişlerdir. 1931 yılında ise Maarif Eminlikleri kaldırılmıştır (Başgöz, 1999; Ergün, 1991).

Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde, bakanlık teşkilatında oluşturulan kadronun ve bakanlık örgütlenmesinin nitelik olarak zirvede olduğu dönem olarak kabul edilir (Kaynaradağ, 1991). Bakanlıkta oluşturulan bu nitelikli kadro sayesinde, eğitim alanında yapılan düzenlemelerle, Atatürk inkılaplarına uygun bir şekilde hayata geçirilmesine imkân sağlamıştır. Laik ve karma eğitim- öğretim, yeni alfabenin kabul edilmesi gibi konularda yaptıkları cesur ve ilerici hamleler, O'nun zamanında bakanlığın ciddi bir çalışma dönemine girmesiyle bu mütevazı dairenin insanları sayesinde başarılıdır (Aydemir, 1995, s. 126)

Öğretmen Yetiştirme Konusunda Yapılan Çalışmalar

Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen yetiştirme sorununun da kapsamlı olarak ele alınması yine Mustafa Necati'nin bakanlığı döneminde olmuştur. Bakanlık görevi devraldığı zaman ülkedeki yaklaşık 35 000 öğretmen açığını kapatılmak için umutsuzluğa kapılarak "Bu gidişle cumhuriyet öğretmensiz 35.000 köye ancak 100 yıl sonra öğretmen gönderebilecektir." diyecektir (Türer, 2006,

s. 3). Ancak uzun yıllar içerisinde çözümlenebilecek öğretmen ihtiyacı sorununu, kalıcı ve pratik bir şekilde kısa sürede çözebilmek için planlamalar yapar. Tasarlanan plan dâhilinde, 10 yıllık süre içerisinde, her yıl 3 bin öğretmen yetiştirilmesi hedeflenerek çalışmalara başlanır. Yeni öğretmen okulları açılması, mevcut okullardaki kontenjanların arttırılması, farklı mesleklerde çalışan eğitimli insanlara verilen kısa süreli kurslarla ilkokullardaki öğretmen açığı kapatılmasıyla birlikte köy okulları ile ilgili çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmalarla, ilköğretim düzeyindeki eğitimin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Çünkü ilkokuldan mezun öğrencilerin sayısı, sonraki kademelere devam edecek öğrenci sayılarını da belirlemektedir. Genç Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu öğretmen, mühendis, doktor gibi ihtiyaç duyulan yetişmiş insan gücünü sağlayabilmek için üst düzey eğitim kurumlarına devam edilmesi gerekmektedir.

1926 yılında kabul edilen Maarif Teşkilatına Dair Kanun kapsamında şehirler için beş yıllık "İlk Muallim Mektepleri", köyler için üç yıllık "Köy Muallim Mektepleri" planlanarak öğretmen yetiştirme amacıyla düzenlemeler yapılmıştır (MEB, 1995).

İlk olarak Kayseri ve Denizli'de açılan okullarda, öğrencileri köy şartlarına uyum sağlayacak biçimde yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Daha sonra, Ankara, Balıkesir, Erzurum ve Konya'da da öğretmen okulları açılmıştır. 1926'dan itibaren İlk Muallim ve Köy Muallim Mekteplerinden mezun olan öğretmenlerin ilkokullara atamaları yapılmıştır. Ancak bu okullar, Mustafa Necati'nin vefat etmesi sonrasında göreve gelen yöneticilerin, öğretmen yetiştirme konusunda aynı hassasiyetle davranmamaları, okulların eksik olan alt yapılarının tamamlanamaması, köylere mahsus ayrı bir okul açılmasının gereksiz olduğu gibi sebeplerle Köy Muallim Mektepleri 1931 ve 1932 yıllarında birer yıl arayla kapatılmıştır. 1937 yılında beş yıl süreli Köy Öğretmen okulları adıyla tekrar açılan okullar 1940 yılında Köy Enstitüleri'ne dönüştürülmüştür.

1926 yılında 842 sayılı İlk Mektep Muallim Muavinleri Hakkında Kanun'un kabul edilmesiyle çeşitli kurslar düzenlenerek, emekli öğretmen, doktor, eczacı, gibi farklı meslek gruplarından öğretmen açığının kapatılması amacıyla çalışmalar yapılmıştır.

Ancak planlanan çalışmaların gerçekleştirilebilmesinin bir de ekonomik boyutu vardır. 22 Nisan 1926 tarih ve 819 sayılı kanun, il özel idareleri bütçesinin onda birini, bakanlık tarafından belirlenecek 10 farklı bölge merkezinde öğretmen okulu binası yapılmasına tahsis edilmesi kabul edilerek, eğitim alanında yaşanan mali kaynak yersizliğinden kaynaklanan sorunlara çözüm getirebilmiştir. Böylece ilk olarak Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü, daha sonra, İzmir Erkek Öğretmen Okulu, son olarak Balıkesir Erkek Muallim Mektebi binası yapılmıştır (Özer, 2005).

Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra, yazı dilinde Türkçe kelimelerin Arap harfleriyle yazıldığı "Osmanlıca" adı verilen Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin birlikte kullanıldığı, bir yazı dili yüzyıllarca kullanılmıştır. Cumhuriyetle birlikte başlayan eğitim ve kültür alanında yapılacak reformların önündeki en büyük engel ise halkın okuryazarlık oranının çok düşük olmasıdır. Ayrıca Arap harflerinin öğrenilmesinde yaşanan zorluklar, Türkçe kelimeleri Arap harfleriyle yazma, Arapça kelimeleri öğrenme ve bu kelimelerin telaffuzunda yaşanan zorluklar sebebiyle terk edilerek Latin temelli Türk alfabesi kabul edilmiştir (Mert, 2017). Türk eğitim ve kültür hayatındaki etkileri günümüzde de bazı çevreler tarafından tartışma konusu edildiği bilinmektedir

Kabul edilen yasaya göre, en çok altı aylık süre içerisinde halka yeni yazının öğretilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmanın istenen hedefe ulaşabilmesi için yurdun dört bir yanında halka

okuma yazma öğretilmesi amacıyla oluşturulan, her okulda açılan ve 15-45 yaşları arasında herkesin bu kurslara katılmasının zorunlu olduğu Millet Mekteplerinin açılmasına karar verilir. Bu okulların başöğretmenliğini de Atatürk üstlenmiştir. İki kademli olarak oluşturulan bu okullarda okuma yazma bilmeyenlerin gittiği derslikte okuma yazma öğretilirken, okuma yazma bilenler için başka bir derslikte ise kompozisyon, aritmetik ve ölçüler hakkında bilgiler verilmiştir. Mustafa Necati yoğun emek verdiği Millet Mekteplerinin tüm yurttta açılacağı 1 Ocak 1929 günü hayata veda etmiştir. O'nun yerine bakanlık görevine geçici olarak görevlendirilen İsmet İnönü çalışmalarını aynı şekilde sürdürülmesini sağlamasıyla, okuma yazma oranı 1935 yılına gelindiğinde yüzde 35'e kadar ulaşmıştır (Binbaşıoğlu, 2005; Eski, 1999).

Sonuç

Türk Eğitim Sistemi'nin gelişmesinde çok kişinin emek ve çalışmaları vardır. Ancak Mustafa Necati bakanlığı döneminde eğitim ve millî eğitim teşkilatındaki sağladığı ilerleme, uyum, samimiyet ve bağlılık, öğretmenlik mesleğine kazandırdığı saygınlık, değer ve güven gibi önemli katkılarla özel bir yeri vardır.

Uzun yıllar süren savaşlar sebebiyle Ülkenin yoksulluğu en çok hissettiği dönemde eğitimde yaptığı köklü reformların yanında eğitime büyük yatırımlar yapılmasını ve millî eğitimin laik ve Atatürkçü yolda ilerlemesini sağlamıştır.

Mustafa Necati'nin Ülkede eğitim ve eğitimcilerin maddi ve manevi gelişimleri konusunda, Öğretmen ve müfettişler için kurslar açma, yurt dışından uzmanları davet etme, ders araç-gereçlerinin okullara dağıtılması, öğretmenlerin meslekle ilgili bilgilerini artırmaları amacıyla Terbiye dergisinin çıkartılması, karma eğitim ve yeni harflerin kabulü gibi birçok yenilik gerçekleştirmiştir.

Ayrıca eğitimin bilimsel temellere dayalı olarak gelişmesi için araştırma ve incelemeler yaparak sonuçlarını yayınlama, farklı ülkelerde ki eğitim ve öğretim konularındaki gelişmeleri takip ederek yaygınlaştırmak için "Gazi Orta Öğretmen Okulu" ve "Eğitim Enstitüsünü" kurdu muştur. Öğretmenlerin ülke düzeyinde örgütlenmeleri için başkanlık ve kuruculuğunu üstlendiği Türk Muallimler Birliği derneğindeki faaliyetlerini bakanlığı döneminde de sürdürmüştür. Eğitim politikalarının oluşturulmasında yerli ve yabancı uzmanlardan da yararlanmış, alınan kararların uygulamaya geçirilmesinde kararlılıkla hareket etmiştir.

Mustafa Necati'nin öğretmen yetiştirme konusunda;

“Biz çocukları doğa ile eşya ile karşılaştıran, neşe ve özgürlük havası içinde çalışmaya, gözlem ve usa vurmaya, yaratıcılığa götüren bir okul istiyoruz. Biz istiyoruz ki okul, çocukların birbirine yardım ederek, birbirini tamamlayarak çalıştıkları bir deneylik (laboratuvar) olsun. Bizim yapmak istediğimiz okulda, dinleyiciler yoktur. Düzen ve uyum içinde çalışan, yapıtlar ortaya koyan küçük adamlar vardır” (Bal, 1991, s. 153). Şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Bakanlık görevine geldiği 20 Aralık 1925 tarihinden başlayarak, öğretmenlerin ekonomik ve sosyal haklarının iyileştirilmesi için çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Bunlar arasında, öğretmenlik mesleğini yücelterek saygınlığını artırmak için protokolde hemen validen sonra yer almasının sağlanması, Maarif Teşkilatı Kanununun on ikinci maddesinde yer alan “maarif hizmetinde asıl olan öğretmenliktir” hükmü ile öğretmeni, eğitim- öğretim hizmetleri çatısı altında en üst konuma yükseltmiştir. Öğretmenliğin aranan ve gıpta edilen bir meslek haline getirilmesindeki tutumu ve bu konulardaki samimiyetini hem konuşmalarıyla hem de davranışlarıyla bulunduğu her ortamda sergilemiştir.

Öğretmenlerle iletişime verdiği önem, gösterdiği özen öğretmenlere yazdığı mektuplarda onlara “sevgili meslektaşım”, “arkadaşım” hitaplarını kullanması ve mektupları “şefkatle kucaklarım”, “gözlerinden öperim” şeklinde sonlandırması (Kaynardağ, 1991), öğretmenlere sıkıntılarını, isteklerini sorması, kitaplar göndermesi bu samimiyetin ve içtenliğin göstergesidir.

Ülkemizde eğitimde modernleşme hareketleri 19. Yüzyıldan itibaren başlamış, yapılan köklü reformlar, eğitim yatırımları, açılan her kademedeki okullar, öğretim programları ile ilgili çalışmalar, okuryazarlık oranı ve okula erişimde gelineen düzeye rağmen eğitim sistemimiz özellikle yetiştirdiğimiz insan modeli ile ilgili eleştiriler devam etmektedir. Oysa Mustafa Kemal'in, 1 Mart 1922 tarihli meclis toplantısında öğretmenlerden beklentilerini dile getirdiği: “*Efendiler, yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize görecekları öğretimin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına. Kendi benliğine ve ulusal değerlere düşman olan tüm unsurlarla mücadele etme gereği öğretilmelidir. Çünkü böyle bir mücadelenin gerektirdiği bilgi ve değerlere sahip olmayan kişilerden oluşan toplumlara hayat ve bağımsızlık hakkı yoktur*” (Türk, 2020). Düşüncesindeki ana fikre bağlı kalarak milli ve çağdaş bir eğitim hedefine ulaşmak asla zor olmayacaktır.

Kaynakça

- Aydemir, Ş.S. (1995). *Suyu arayan adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başgöz, İ. (1999). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. (2. Baskı) Ankara: TC Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Beydoğan, M. (1991). *Mustafa Necati'nin hayatı ve kişiliği*. İçinde Genç, R., Kaptan, S., Akkutay, Ü. ve Eski, M. (Eds.), Mustafa Necati Sempozyumu (ss. 20-26). Kastamonu: Kastamonu Eğitim Yüksekokulu Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative research journal*, 9(2), 27-40. s.27
- Ergün, M. (1991). *Mustafa Necati'nin Türk eğitim tarihindeki yeri*. İçinde Genç, R., Kaptan, S., Akkutay, Ü. ve Eski, M. (Eds.), Mustafa Necati Sempozyumu (ss. 101-107). Kastamonu: Kastamonu Eğitim Yüksekokulu Yayınları.
- Eski, M. (1999). *Cumhuriyet döneminde bir devlet adamı: Mustafa Necati*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- İnan, M.R. (1987). "Mustafa Necati" Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri, 1987:354
- İnan, M.R. (1980). *Mustafa Necati. kişiliği, ulusal eğitime bakışı, konuşma ve anıları*. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ankara.
- Karamuk, Z. (1973). *Cumhuriyetin 50. yılında milli eğitimimiz*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Kamer, Tunay, S. (2017). *Karma eğitime ilişkin ihsan sungu'nun görüşleri ve çeviri yazıları üzerine değerlendirme*. Erişim tarihi: 10 Şubat 2021. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/314396>
- Kaya, Y. (2001). *Köy enstitüleri: Antigone'den mızraklı ilmi hale*. Cilt 1. İstanbul: Tıglat Matbaacılık.
- Kaynardağ, A. (1991). *Büyük yurtsever, büyük eğitimci Mustafa Necati*. İçinde Genç, R., Kaptan, S., Akkutay, Ü. ve Eski, M. (Eds.), Mustafa Necati Sempozyumu (ss. 1-10). Kastamonu: Kastamonu Eğitim Yüksekokulu Yayınları.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma ve yöntemi* (15. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB (1995). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme (1848-1995)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB, Millî Eğitim Bakanları, 1982, İstanbul: 47
- Mert, Ö. (2017). Harf inkılabının gerçekleştiği süreçte atatürk'ün tekirdağ'ı ziyaretinin basındaki yansımaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVII/34, Bahar, ss. 191-214
- Özer, F. (2005). Mustafa Necati Bey (1894- 1 Ocak 1929). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 164-188.

- TTKB (2021). *Cumhuriyet'in ilk dönemi eğitim kurumları, telif ve tercüme heyeti*. İnternet'ten erişim tarihi: 08 Şubat 2021. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441_heyeti_ilmiye.pdf.
- Türer, A. (2006). Türkiye'de öğretmen yetiştirme ve sorunlar, I. Abece Dergisi, Mart-Nisan sayısı.
- Türk, C. (2020). *Türk siyasi hayatında Mustafa Necati Bey*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ağrı.
- Türkoğlu, P. (2000). *Tonguç ve enstitüleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uyar, B. (2000). *Tonguç'un eğitimcileri*. Ankara: Öğretmen Dünyası Yayınları.